

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

25

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

Kraków 2007

Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa /
Krzysztofory. Scientific Bulletin of the Historical Museum of the City of Kraków

Kolegium Wydawnicze Muzeum Historycznego Miasta Krakowa /

Editorial Board of the Historical Museum of the City of Kraków:

Michał Niezabitowski (przewodniczący / President), Elżbieta Firlet, Ewa Gaczoł, Grażyna Lichończak-Nurek, Waclaw Passowicz, Stanisław Piwowarski, Jacek Salwiński, Joanna Strzyżewska, Maria Zientara

Redaktor / Editor:

Anna Biedrzycka

Współpraca redakcyjna / Co-editor:

Monika Burzyńska

Projekt graficzny / Graphic Design:

Monika Wojtaszek-Dziadusz

Ilustracje / Illustrations:

Archiwum Zakładu Historii Teatru Uniwersytetu Jagiellońskiego, AF „Światowid”, Biblioteka Narodowa w Warszawie, Muzeum Historyczne Miasta Gdańska Oddział Muzeum Zegarów Wieżowych, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego **oraz / and**

S. Bizański, E. Błazewska, J. Firlet, A. Florkowska, E. Harwig, H. Hermanowicz, Ł. Holcer, T. Jabłoński, G. Jeżowski, J. Kłysik, B. Krasnowolski, I. Krieger, P. Koźmiński, J. Korzeniowski, R. Korzeniowski, W. Maliszewski, A. Moskwiak, R. Mysza, F. Myszkowski, M. Niechaj, I. Nowina Konopka, W. Plewiński, M. Wiśnios, J. Wolski, E. Zaitz

Tłumaczenie streszczeń na język angielski / Translation of summaries into English:

Maria M. Piechaczek-Borkowska

ISSN 0137-3129

Wydawca / Publisher: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa / The Historical Museum of the City of Kraków

Rynek Główny 35

31-011 Kraków

tel. +48 12 619-23-00

www.mhk.pl

e-mail: dyrekcja@mhk.pl

© Copyright by Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2007

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting:

Nowoczesne Budownictwo Inżynieryjne, www.nbi.com.pl

Jacek Łucki

Druk / Printing

DjaF

Ikonografia Krypty Zasłużonych – panteonu narodowego na Skałce w zbiorach fotograficznych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa posiada w swoich zbiorach cenną i bogatą dokumentację fotograficzną związaną przede wszystkim z Krakowem, z jego historią, kulturą, sztuką, wydarzeniami oraz ludźmi. Jest to wielotysięczny zbiór fotografii i negatywów, niekiedy o unikatowym znaczeniu. Wśród tych zbiorów znajduje się niewielka, ale bardzo znacząca ikonografia fotograficzna kościoła oo. Paulinów na Skałce, licząca 355 eksponatów. Zbiór składa się ze 146 negatywów, w tym 20 klisz szklanych i 126 błon ciętych oraz 209 pozytywów, czyli fotografii.

Zbiory dotyczące Skałki można podzielić na cztery grupy tematyczne. Pierwsza z nich obejmuje widoki ogólne, architekturę kościoła i klasztoru wraz z jego otoczeniem i wyposażeniem wnętrza. Druga jest poświęcona uroczystościom związanym z procesją ku czci św. Stanisława biskupa. Trzecia grupa przedstawia kryptę zasłużonych z sarkofagami osób tam spoczywających. Czwarta to dokumentacja fotograficzna z uroczystości pogrzebowych i ich rocznic, jakie odbywały się w Krypcie Zasłużonych.

Zbiory fotograficzne Skałki obejmują okres od 2 połowy XIX wieku aż do końca lat 70. XX wieku. Do najstarszych zdjęć przedstawiających Skałkę należą klisze szklane i fotografie pochodzące ze znanych krakowskich zakładów fotograficznych, działających od 2 połowy XIX wieku. Są to zakłady fotograficzne: Walerego Maliszewskiego, Ignacego Kriegera, Józefa Sebalda, Awita Szuberta, Stanisława Bizańskiego. Bardzo interesujący jest zbiór fotografii pochodzący z Agencji Fotograficznej „Światowid”, z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Z tego też czasu jest kilka negatywów i fotografii autorstwa Stanisława Kolowcy oraz kilkanaście zdjęć, wykonanych przez nieznanego fotografa. Interesujące są też negatywy przedstawiające klasztor oo. Paulinów, które zostały wykonane przez nieznanego autora w okresie okupacji niemieckiej. Dość licznie jest reprezentowana dokumentacja Skałki z lat 60. i 70. XX wieku, dzieło znanego krakowskiego fotografa Henryka Hermanowicza.

Muzeum pozyskało te zbiory drogą kupna, darów oraz przekazów. W 1974 roku wzbogaciło się o wielotysięczny zbiór fotografii z AF „Światowid” z okresu dwudziestolecia międzywojennego, przekazany przez redakcję „Dziennika Polskiego”. W ostatnich latach muzeum zakupiło wieloty-

Kościół na Skałce, ok. 1865, fot. W. Maliszewski, nr inw. Fs 135/IX

sięczny zbiór negatywów i wglądówek – odbitek stykowych Henryka Hermanowicza.

Najstarszym zdjęciem Skałki w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa jest fotografia wykonana około 1865 roku przez Walerego Maliszewskiego. Przedstawia kościół oo. Paulinów, widok od południowego wschodu na fasadę główną. Jest umieszczona na firmowej tekturce o wymiarach 10 x 6 cm z opisem „Kościół św. Stanisława w Krakowie”, W. Maliszewski”.

Kościół na Skalce, ok. 1898, Zakład Fotograficzny „I. Krieger”, nr inw. MHK 1736/K

Fasada kościoła na Skalce w świetnej iluminacji, 25. rocznica śmierci Stanisława Wyspiańskiego, 1932, AF „Światowid”, nr inw. Fs 2652/IX

Dolna część fasady ze schodami i wejściem do krypty, ok. 1898, Zakład Fotograficzny „I. Krieger”, nr inw. MHK 1738/K

Ikonografia fotograficzna Krypty Zasłużonych na Skalce

Kościół pw. św. Michała Archanioła i św. Stanisława biskupa wraz z klasztorem oo. Paulinów znajduje się przy ul. Skalecznej, sięgając aż do bulwarów wiślanych¹. Pierwotnie romańska rotunda, wzniesiona prawdopodobnie w XI wieku, przez następne stulecia kilkakrotnie była przebudowa-

wywana. Od 1472 roku znajduje się w posiadaniu zakonu paulinów, sprowadzonych z Jasnej Góry przez kanonika krakowskiego Jana Długosza dla większego rozpropagowania kultu św. Stanisława biskupa. Na początku XVII wieku kościołowi groziło zawalenie, co doprowadziło do jego rozbiórki. Obecną świątynię wzniesiono w latach 1733–1742 według planów Antoniego Gerharda Müntzera z Brzegu i Antoniego Solariego. Przez następnych kilkadziesiąt lat kontynuowano prace wykończeniowe. W 1792 roku ukończono kryptę pod kościołem, którą w latach 1876–1880 przebudowano z inicjatywy Józefa Łepkowskiego pod kierunkiem architekta Teofila Żebrowskiego. Przebudowa krypty wiązała się z przeznaczeniem jej na groby. W latach 1889–1890 kościół gruntownie odnowiono pod kierunkiem architekta Karola Knausa, z inicjatywy przeora ojca Ambrożego Federowicza.

Przed główną fasadą kościoła biegną dwuramiennie, wielobiegowe, trzykrotnie załamane schody z podestami z 1749 roku, przebudowane w 1892 roku według projektu Karola Knausa. Pod środkowym i największym podestem jest wejście do krypty z portalem. Portal jest zamknięty półkuliście z motywem śmierci w zwieńczeniu. Nad wejściem znajduje się tablica dotycząca przebudowy krypty na Groby Zasłużonych. Balustrada schodów jest ażurowa, na stopniach prowadzących do kościoła i krypty widnieją nazwiska fundatorów, którzy przyczynili się do jej odnowienia w 1892 roku. Do kościoła przylega od strony północnej czteroskrzydłowy budynek klasztorny z wewnętrznym dziedzińcem, wznoszonym od 1 połowy XVII wieku aż do około 1723 roku. Obok znajduje się sadzawka, związana z miejscem męczeńskiej śmierci biskupa

¹ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. IV. Miasto Kraków. Cz. V. Kazimierz i Stradom. Kościoły i Klasztory. 2. Tekst. Red. I. Rejduch-Samkowa, J. Samek. Warszawa 1994.

Paulin otwierający wejście do krypty, 1937, AF „Światowid”, nr inw. Fs 2639/IX

Stanisława, którą otacza tralkowa balustrada z posągami świętego pośrodku z 1731 roku.

Krypta Zasłużonych znajduje się pod całym kościołem. Jest jednonawowa, nakryta kolebkowym sklepieniem, z głębokimi niszami pod przęsłami naw bocznych. Prezbiterium krypty jest również nakryte kolebkowym sklepieniem o obniżonym łuku, oddzielonym od nawy gurtem i wsparte na dwóch parach neoromańskich kolumn. Przedścionek krypty kryje sklepienie kolebkowe, rozdzielone gurtem, jedno z nich ma lunety. Na ścianie przedścionka umieszczono medalion z rzeźbionym popiersiem Józefa Łepkowskiego z 1913 roku. W krypcie znajduje się neoromański ołtarz według projektu Tomasza Prylińskiego, wykonany w pracowni braci Stanisława i Antoniego Trembeckich na początku XX wieku. Nad ołtarzem jest witraż z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej projektu Adama Bunscha, wykonany w zakładzie witraży Gabriela Zieleniewskiego. Ściany zdobi secesyjna polichromia z herbami ziem polskich z początku XX wieku, będąca dziełem Józefa Mikulskiego. Wtedy również ustawiono sześć stojących ozdobnych latarni oraz zawieszono dwa żeliwne kinkiety (pierwotnie były gazowe) z końca XIX wieku, wykonane w warsztacie Józefa Góreckiego.

W krypcie znajdują się kamienne sarkofagi, w większości z okrągłymi medalionami, z płaskorzeźbionymi głowami lub popiersiami zmarłych.

W oknie wnęki znajduje się **sarkofag Jana Długosza** (1415–1480), kanonika krakowskiego, historyka i fundatora klasztoru Paulinów na Skałce. Ufundował go w 1890 roku Józef Łepkowski oraz paulini. Został zaprojektowany przez architekta Tomasza Prylińskiego na wzór sarkofagu

Schody nad kryptą, 2 połowa lat 50. XX w., fot. H. Hermanowicz, nr inw. MHK 4229/2/N

króla Zygmunta I Starego w katedrze wawelskiej, a wykonany z kamienia pińczowskiego w krakowskim warsztacie kamieniarskim braci Adama i Stanisława Trembeckich. Na sarkofagu umieszczono herb Wieniawa z literami JD, CCC, AL², pochodzący z okresu przebudowy krypty.

Sarkofag Lucjana Siemińskiego (1807–1877), pisarza. Wykonany w 1901 roku według projektu architekta Karola Knausa, ozdobiony medalionem z przedstawieniem głowy zmarłego, sporządzonym w brązie według modelu Jana Tombińskiego.

Sarkofag Wincentego Pola (1807–1872), poety. Wykonany w 1901 roku według projektu architekta Karola Knausa, ozdobiony medalionem z popiersiem zmarłego, sporządzonym w brązie według modelu Jana Tombińskiego, odlanym w firmie Dodrżeński i ska.

Sarkofag Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812–1887), pisarza. Wykonany w 1887 roku według projektu architekta Tomasza Prylińskiego przez Władysława Chrośnikiewicza i firmę braci Trembeckich, ozdobiony medalionem z przedstawieniem głowy zmarłego sporządzonym w brązie według modelu Piotra Kozakiewicza.

Sarkofag Teofila Lenartowicza (1822–1893), poety i rzeźbiarza. Wykonany w 1893 roku według projektu architekta Karola Knausa, ozdobiony medalionem z przedstawieniem głowy zmarłego, sporządzonym w brązie według modelu Jana Tombińskiego.

Sarkofag Adama Asnyka (1838–1897), poety. Wykonany w 1901 roku według projektu architekta Karola Knausa, ozdobiony medalionem z przedstawieniem głowy zmarłego, sporządzonym w brązie według modelu Jana Tombińskiego.

Sarkofag Henryka Siemiradzkiego (1843–1902), malarza. Wykonany w 1904 roku według projektu Karola

² JOANNES DLUGOS, CANONICUS CATEDRALIS CRACOVENSIS, ARCHIEPISCOPUS LEOPOLIENSIS.

Sarkofag J. Długosza, 1927, AF „Światowid”, nr inw. Fs 7680/2/IX

Sarkofag T. Lenartowicza, 1928, AF „Światowid”, nr inw. Fs 7683/1/IX

Sarkofag S. Wyspiańskiego, 1937, AF „Światowid”, nr inw. Fs 7689/1/IX

Knausa, ozdobiony medalionem z białego marmuru z piersiem zmarłego, autorstwa Stanisława Wójcika.

Sarkofag Stanisława Wyspiańskiego (1869–1907), malarza, poety. Wykonany w 1912 roku według projektu architekta Jana Rzymowskiego.

Sarkofag Jacka Malczewskiego (1855–1929), malarza. Wykonany w 1930 roku, ozdobiony medalionem z przedstawieniem głowy zmarłego, sporządzonym z brązu według projektu Stanisława Popławskiego.

Sarkofag Karola Szymanowskiego (1882–1937), kompozytora. Wykonany z białego szydłowieckiego kamienia, według projektu Stefana Strojka w 1938 roku.

Sarkofag Ludwika Solńskiego (1885–1954), aktora. Wykonany według projektu Stanisława Popławskiego.

Sarkofag Tadeusza Banachiewicza (1882–1954), astronoma i matematyka. Wykonany przez Franciszka Łuczywo, ozdobiony medalionem z przedstawieniem głowy zmarłego, sporządzony z brązu według modelu Karola Hukana.

Sarkofag Czesława Miłosza (1911–2004), poety. Wykonany według projektu starszego Cechu Sekcji Kamieniarskiej Małopolskiego Cechu Rzemieślników i Przedsiębiorców Budowlanych Janusza Chwajała. Na sarkofagu widnieje napis *Bene Ouisca* (Spoczywaj w spokoju) na dole cytat z Księgi Mądrości „A dbałość o naukę jest Miłość”.

Najstarszym zdjęciem dokumentującym Kryptę Zasłużonych są dwie bromożelatynowe klisze szklane o wymiarach 21 x 27 cm, wykonane około 1898 roku i przez Zakład Fotograficzny Ignacego Kriegera. Są to dwa identyczne ujęcia, przed-

Wnętrze krypty, widok w kierunku ołtarza, przełom lat 60. i 70. XX w., fot. H. Hermanowicz, nr inw. MHK 2345/N

stawiające dolną część fasady kościoła ze schodami i wejściem do krypty. Również inne trzy bromożelatynowe klisze o wymiarach 27 x 21 cm, pochodzące z tego samego czasu, przedstawiają fasadę główną kościoła z wejściem do krypty, widok od północnego wschodu. Na jednej z klisz jest naklejony u dołu podpis poprzedzony numerem „15. Kościół XX. Paulinów na Skałce”, I. Krieger w Krakowie” i data „1898”.

Więcej fotografii dokumentujących Kryptę Zasłużonych pochodzi z okresu międzywojennego. Są to głównie fotografie prasowe w liczbie 67, o różnych wymiarach, wykonanych przez fotografów AF „Światowid”. Większość z nich jest opisana i datowana na odwrocie. Na niektórych znajdują się wytłoczone firmowe nadruki: „Agencja Fotograficzna „Światowid” Kraków”. Część z tych fotografii posiada retusz. Na trzynastu z nich przedstawiona jest fasada główna kościoła ze schodami i wejściem do krypty. Są to prawie identyczne ujęcia. Zdjęcia były wykonywane w różnych porach dnia i roku. Cztery z nich zostały wykonane w godzinach wieczornych, w porze zimowej. Widoczna jest na nich fasada główna kościoła z wejściem do krypty w świetnej iluminacji, co nadaje im niepowtarzalny klimat. Zrobiono je w 1932 roku podczas odchodów 25. rocznicy śmierci Stanisława Wyspiańskiego. Siedem fotografii przedstawia identyczne ujęcia dolnej części fasady kościoła, z wejściem do krypty. Na jednej z tych fotografii z 1937 roku widoczny jest paulin, otwierający kratę do krypty. Na kilku identycznych fotografiach, pochodzących z 1935 roku, przedstawieni są dwaj zakonnicy stojący na stopniach nad kryptą. W zbiorach

znajdują się 32 fotografie ukazujące jej wnętrze zarówno od strony wejścia w kierunku ołtarza, jak i od strony ołtarza w kierunku wyjścia. Zostały również sfotografowane poszczególne sarkofagi osób tam spoczywających. Na czterech identycznych fotografiach, pomiędzy sarkofagami Adama Asnyka a Lucjana Siemińskiego, uwieczniony został zakonnik. Na kilku fotografiach widoczny jest sarkofag Jacka Malczewskiego okryty wieńcami; zostały one zrobione w 1930 roku, kiedy w krypcie ustawiano sarkofag. Na fotografii z 1931 roku delegacja ze Lwowa składa wieńce przy sarkofagu Adama Asnyka. Na dwóch innych zdjęciach z 1937 roku widoczny jest neoromański ołtarz, nad którym znajduje się witraż z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej.

Większość tych fotografii ma identyczne, powtarzające się ujęcia. Spowodowane to było wykonywaniem wielu odbitek fotograficznych z jednego negatywu w celu wyboru najlepszego zdjęcia do reprodukcji w wydawnictwach koncernu IKC. Przeglądając egzemplarze tygodnika „Światowid”, można znaleźć w nich identyczne zdjęcia, jak te znajdujące się w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa.

Do najnowszej ikonografii fotograficznej krypty zalicza się fotografie wykonane na przestrzeni lat 60. i 70. XX wieku przez Henryka Hermanowicza. Są to negatywy w formie błon zwojowych, w formacie 6 x 6 cm oraz 6 x 9 cm w liczbie 12 zdjęć, a także 13 odbitek stykowych, które zostały wykonane bezpośrednio z negatywu, mają więc te same wymiary. Służyły one Hermanowiczowi jako wglądówki, które tworzą obecnie rodzaj albumiku. Hermanowicz wy-

Sarkofag J.I. Kraszewskiego, lata 30. XX w., AF „Światowid”, nr inw. Fs 7675/1/IX

konywał zdjęcia w różnych porach dnia i roku. Na jednym ze zdjęć, datowanym na 2 połowę lat 50. XX wieku, widoczna jest dolna część fasady głównej ze schodami i wejściem do krypty w przepięknej zimowej scenerii. Siedem zdjęć przedstawia dolną fasadę kościoła ze schodami i wejściem do krypty. Sześć innych ilustruje z kolei jej wnętrze. Ukazują one zarówno ogólny widok krypty, jak i poszczególne sarkofagi osób tam pochowanych.

Uroczystości pogrzebowe na Skałce wielkich Polaków i ich rocznice

Kraków, dawna stolica Polski aż do rozbiorów, był miejscem pogrzebów królewskich³. W katedrze wawelskiej składano doczesne szczątki polskich monarchów, a od XIX wieku również bohaterów i wieszczów narodowych. Powstała idea, by w Krakowie chować Polaków najbardziej zasłużonych dla kultury polskiej. Wybór Krakowa nie wzbudzał żadnych zastrzeżeń, tutaj były bowiem najbardziej sprzyjające ku temu warunki. Kiedy na terenie zaboru austriackiego zezwolono na patriotyczne i narodowe uroczystości, w Krakowie zaczęto organizować liczne uroczyste pogrzeby wielkich Polaków, świętowano narodowe rocznice.

W 1876 roku profesor UJ Józef Łepkowski zaproponował przeznaczyć na ten cel kryptę pod kościołem oo. Paulinów na Skałce, gdzie znajdowała się już urna ze szczątkami Jana Długosza. Obszerną kryptę, położoną pod kościołem

³ Bieniarzówna J., Małecki J.M.: *Dzieje Krakowa T. 3. Kraków w latach 1796–1918*. Kraków 1979.

Sarkofag A. Asnyka, przełom lat 60. i 70. XX w., fot. H. Hermanowicz, nr inw. MHK 1611/1/N

Wnętrze krypty z sarkofagiem W. Pola, po lewej stronie fragment sarkofagu T. Banachiewicza, po prawej stronie H. Siemiradzkiego, przełom lat 60. i 70. XX w., fot. H. Hermanowicz, nr inw. 1531/3/N

Sarkofag J. Malczewskiego, 1930, AF „Światowid”, nr inw. Fs 7684/2/IX

Pogrzeb J.I. Kraszewskiego na Skałce, 1887, fot. S. Bizański, nr inw. Fs 300/IX

odrestaurowano w latach 1876–1880, dostosowując ją do ustawiania sarkofagów. Paulińska świątynia to, obok Wawelu, drugi polski panteon narodowy i taką rolę pełnił od 1880 roku, kiedy to w odnowionej krypcie pochowano po wtórnie szczątki Jana Długosza. Związane to było z przypadającą wówczas 400. rocznicą śmierci kronikarza.

Uroczystości pogrzebowe odbyły się dokładnie w rocznicę śmierci Długosza, 19 maja 1880 roku. Prezydent Krakowa Mikołaj Zybkiewicz wręczając klucze do krypty przeorowi zakonu ojcu Ambrożemu Federowiczowi, wypowiedział takie słowa: „Jeśli na Wawelu królów zwłoki, u was otwarta dzisiaj katakumba dla tych wybranych, o których przyszłość orzecze, że do miary Długosza dorosli”⁴.

„Otwarto tym samym na Skałce”, jak pisano na łamach popularnego „Czasu”, „palladium dla uczczenia popiołów zasłużonych w Narodzie mężów. Obok wawelskiego panteonu z grobami królów, biskupów i bohaterów narodowych, przybyła narodowi nowa krypta – *sepulchrum Patriae*, mająca mieścić szczątki osób najwybitniejszych w najnowszej historii polskiej kultury”⁵.

Po Długoszu miejsce wiecznego spoczynku znalazło dwunastu wielkich Polaków. W dobie autonomii galicyjskiej pochowano siedmiu: Wincentego Pola (1881), Lucjana Siemieńskiego (1881), Józefa Ignacego Kraszewskiego (1887), Teofila Lenartowicza (1893), Adama Asnyka (1897), Henryka Siemiradzkiego (1903), Stanisława Wyspiańskiego (1907). W okresie dwudziestolecia międzywojennego złożono tu spoczęli tu Jacek Malczewski (1929) i Karol Szymanowski (1937). Po wojnie w krypcie zasłużonych spoczęli Ludwik Solski (1954), a rok później Tadeusz Banachiewicz (1955). W 2004

roku jako ostatni został pochowany na Skałce Czesław Miłosz.

W bogatych zbiorach fotograficznych, muzeum posiada tylko jedną fotografię z uroczystości pogrzebowych na Skałce. Jest to fotografia z pogrzebu Józefa Ignacego Kraszewskiego, z 18 kwietnia 1887 roku, wykonana przez Stanisława Bizańskiego. Fotografia o wymiarach 20 x 25 cm jest naklejona na tekturkę z firmowym nadrukiem oraz opisana „Złożenie zwłok J.I. Kraszewskiego Do „Grobu Zasłużonych” w Krakowie Na Skałce”. Przedstawia ona uczestników pogrzebu, zgromadzonych przed wejściem do krypty i na schodach prowadzących do kościoła.

Pierwsze pochówki wybitnych Polaków na Skałce odbyły się bez wielkich ceremonii, dopiero pogrzeb Kraszewskiego odbył się w uroczystej doniosłej i patriotycznej oprawie. Zapoczątkował tradycję, iż następne pochówki na Skałce przebiegały w równie podniosłej atmosferze, podnosząc rangę Krakowa jako dawnej stolicy polskiej.

W zbiorach znajduje się czternaście fotografii pochodzących z AF „Światowid” z uroczystości, które miały miejsce w krypcie z okazji obchodów 25. i 30. rocznicy śmierci Stanisława Wyspiańskiego. W zbiorach Muzeum znajdują się trzy zdjęcia z uroczystości 25. rocznicy śmierci Wyspiańskiego w 1932 roku. Natomiast dziesięć zdjęć dokumentuje 30. rocznicę śmierci autora *Wesela* z 1937 roku. Na jednej z tych fotografii przy sarkofagu Wyspiańskiego stoi paulin oraz przedstawiciel Polonii z Chicago Antoni

⁴ Rożek M.: *Wawel i Skałka Panteony Polskie*. Wrocław 1995.

⁵ „Czas” 1880, nr 113, z dn. 20 V.

Mazur, który przybył na obchody rocznicowe w 1937 roku. Na fotografiach z tych uroczystości widoczna jest nisza z sarkofagiem przybranym wieńcami oraz uczestnicy zebrani na uroczystości w krypcie. W 1938 roku w Krypcie Zasłużonych na Skałce postawiono sarkofag Karolowi Szymanowskiemu, który rok wcześniej został tu pochowany. Z tej uroczystości Muzeum posiada w swych zbiorach trzy fotografie dokumentujące to wydarzenie.

Zbiory fotograficzne dotyczące Skałki, a w szczególności Krypty Zasłużonych są cennym materiałem ikonograficznym do badań nad zmianami zachodzącymi w architekturze budowli, jak i jego otoczenia. Ponadto stanowią ważne źródło jako dokument historyczny dla dziejów Polski i Krakowa, jak również dla klasztoru Paulinów na Skałce. Fotografie Skałki wykonywane przez różnych fotografów na przestrzeni ponad stu lat, są świadectwem rozwoju fotografii jako dokumentu historycznego i artystycznego. Fotografia pozwalała także zapisać istniejący w danej chwili obraz architektury czy wydarzenia. Wiele uchwyconych w kadrze miejsc wygląda dzisiaj zupełnie inaczej.

Pochodzące z Muzeum Historycznego Miasta Krakowa zbiory dokumentujące Kryptę Zasłużonych są w obecnym czasie bardzo cennym materiałem ikonograficznym, wykorzystywanym zarówno w pracach konserwatorskich, jak i w pracach o charakterze naukowym i popularyzatorskim. Służą również jako materiały ilustracyjne do wielu publikacji i dokumentu filmowego. Zainteresowanie Skałką, zwłaszcza Kryptą Zasłużonych, zaczęło wzrastać od 2006 roku. W tym to roku minęła

Uroczystość poświęcenia sarkofagu K. Szymanowskiego, 1938, AF "Światowid", nr inw. Fs 5517/IX

130 rocznica wyboru Skałki na miejsce pochówku wybitnych Polaków. W tym też roku rozpoczęła działalność fundacja Pantheon Narodowy na Skałce. Fundacja powstała z inicjatywy Polskiej Akademii Umiejętności i zakonu oo. Paulinów, którego głównym celem jest rozbudowa Krypty Zasłużonych, a także utworzenie multimedialnego muzeum, poświęconego spoczywającym tam osobom. W krypcie znajdują się sarkofagi dla zmarłych współcześnie wybitnych i zasłużonych Polaków. Również rok 2007 został nazwany Rokiem Wielkich Polaków na Skałce, gdyż w tym roku przypadło wiele rocznic związanych z osobami tam spoczywającymi.

Iconography of the Vault of Distinguished Poles – the national pantheon “on the rock” (na Skałce) in the collection of photographs at the Historical Museum of the City of Kraków

The Historical Museum of the City of Kraków is the proprietor of a substantial collection of valuable photographic documentation associated mainly with Kraków (the collection includes many thousands of photographs and negatives). A small, yet a very important part of the collection (consisting of 355 artefacts, including 146 negatives and 209 photographs) is the photographic iconography of the Pauline Fathers' Church at Skałka.

The oldest photographs in the collection were taken in the 2nd half of the 19th century, whereas the youngest come from the 1970s. The oldest photographs of Skałka include the glass plates and photographs produced by famous Kraków photographic workshops. Particularly interesting is the group of photographs made by the “Światowid” Photographic Agency in the interwar period. A considerably large group of photographs taken by Henryk Hermanowicz (a famous photographer) documents the look and condition of the church at Skałka over the 1960s and 1970s.

The Museum's collection of photographs documenting the history of the church at Skałka can be divided into 4 distinct thematic groups. The first group includes overall views of the area, the architecture of the church and monastery complex together with its surroundings and interior design. The second group documents the celebrations featuring the procession commemorating St Stanislaus the Bishop. The third documents the Vault of Distinguished Poles (Krypta Zasłużonych) with the sarcophagi of the eminent people who were buried there. And, last but not least, the fourth group consists of photographs taken during the funerals and death anniversaries celebrated in the vault. The oldest picture of Skałka in the Museum's collection is the photograph taken around 1865 by Walery Maliszewski, whereas the oldest pictures documenting specifically the Vault of Distinguished Poles are the two glass plates manufactured around 1898 in the photographic workshop run by Ignacy Krygier.